

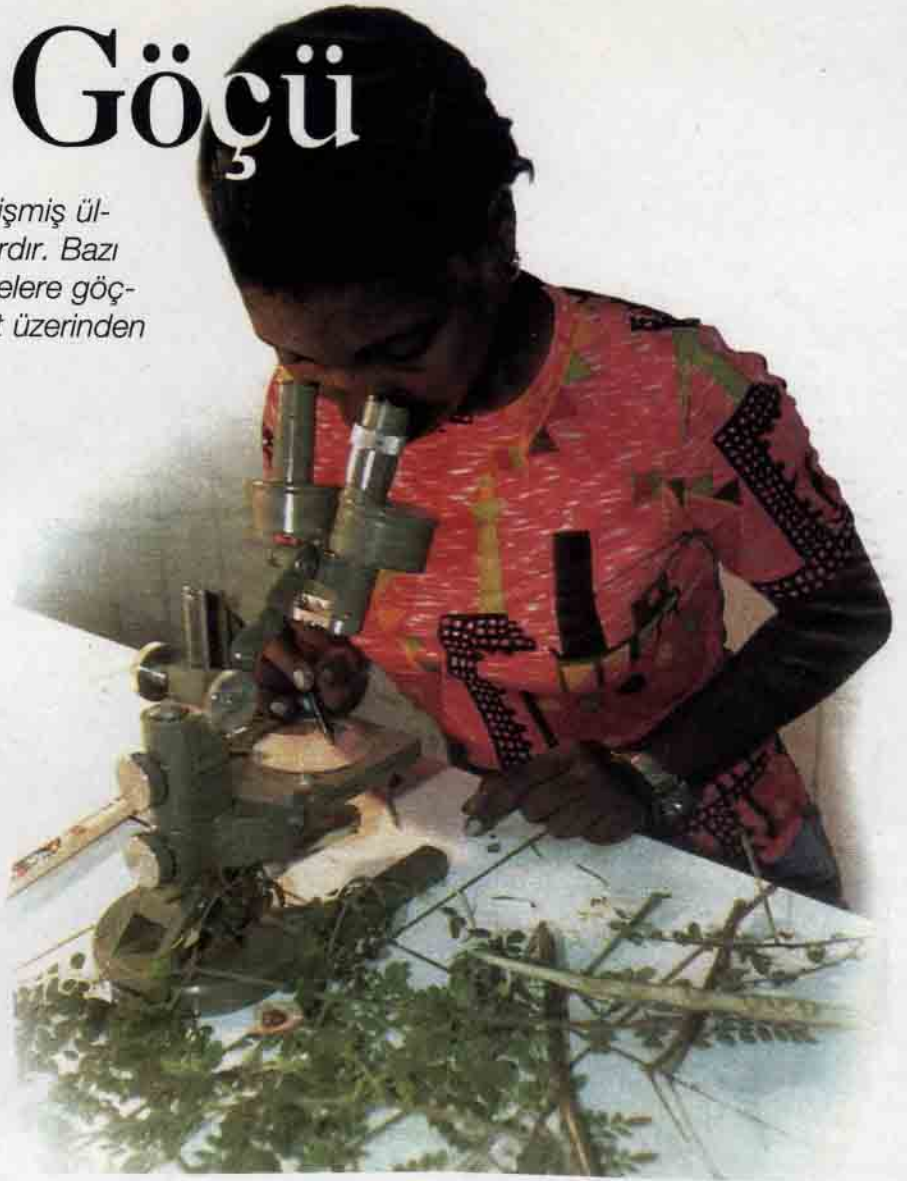
Üçüncü Dünya'dan Beyin Göçü

Gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru bir beyin göçü vardır. Bazı Üçüncü Dünya ülkeleri, ileri ülkelere göçmüş araştırmacılardan, İnternet üzerinden yardım istemektedir.

Gelişmiş ülkeler, Afrika, Latin Amerika ve Asya ülkelerinin bilim, endüstri ve teknoloji alanlarındaki seçkin bilim adamlarını kendine çekmektedir. Bugün 60'lı yıllardaki gibi bir Üçüncü Dünya yoktur; örneğin Brezilya, Burkina Faso ve Tayvan arasında ortak hiçbir benzerlik kalmamıştır artık. Üçüncü Dünya ülkeleri ekonominin küreselleşmesiyle karşılaşmıştır. Bu yüzden de pazarlarını, bilimsel ve teknolojik araştırmalarını dışarı açmak zorunda kalmışlardır. Her devlet ve her birey birbirlerinden farklı davranışlar içindedir. Bu ülkelerin tek ortak noktaları vardır: Kriz.

En iyimser olanlar, Güneydoğu Asya'nın çok büyük atılım yapmış ülkelerini örnek göstermektedirler. Güney Kore, Singapur ve Tayvan olağanüstü bir gelişme göstermişlerdir. Onların bu hızlı gelişimi karşısında Tayland, Endonezya, Malezya ve Çin geride kalmıştır. "Asya mucizesi" diye nitelendirilen bu hızlı gelişme, Batı teknolojisinden esinlenmiş bir teknolojinin, ucuz tüketim malları yapmasının ürünüdür. Bunun için gerekli mühendisler ulusal eğitim sistemlerince hızla oluşturulmuştur. "Asya mucizesi" nin üç ülkesi, mühendislik bilimlerinde varlık göstermekte ve araştırmalarının % 80'ini firmalar sağlamaktadır.

Fakat bu modelin eksiklikleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Temel bilimlerde araştırma yapılmadan inovasyon (yenilik) beklenemez. 80'li yıllarda Asya ülkelerince sarsılan ABD, bugün teknolojilerini yenile-

yerek dengeyi kendi yararlarına değiştirmiştir. Katma değerli ürünlerin özünü oluşturan ve büyük bir pazara sahip olan elektronik tüketim malları, ABD'de üretilmektedir. Asya borsasını sarsan depremin ana nedenlerinden biri budur. Krizden çıkabilmek için Asya firmaları inovasyonlar yapmak zorundadırlar.

Latin Amerika 90'lı yılların ortalarından beri, Asya mucizesi kadar olmakla birlikte, bir atılım yapmıştır. Bunun gerçekleşmesinde Avrupa Birliği modeline bakarak oluşturulan yeni ekonomik yapılar (örneğin Brezilya, Uruguay ve Arjantin arasında oluşturulan Mercosur) ile Kuzey Amerika'ninkiler başta olmak üzere, çok uluslu yatırımların büyük payı vardır. Buralardaki firmalar salt fabrika açmakla yetinmemekte, üniversitelere de yatırım yapmaktadır.

Bu bağlamda yüksek öğrenimin ve araştırmanın bir özelleştirme dalgası altında olduğundan sözedilebilir. Devletin küçülmesini isteyen liberallerle bilim ve teknolojiye ulusal bir politika bulun-

Resim 2- Güney Kore'de baba ocağına dönüş: Güney Kore'de, dışarıda okuyan öğrencilerin yalnızca % 10'u diploma alınca ülkesine dönüyordu. 80'li yıllarda ABD'de doktora yapmış Güney Korelilerin üçte ikisi, baba ocağına döndü. Çünkü güney Kore'de hızlı ekonomik gelişme sayesinde, bu araştırmacılara ABD'dekine yakın bir hayat standardı, araştırma olanakları ve kendilerine layık bir iş sözü verilmişti. Resimde, ABD'den dönen doktora yapmış araştırmacı Daewoo laboratuvarında görülüyor. Güney Kore hükümeti ileri ülkelerde kalan Güney Koreli bilim adamlarından, ulusal araştırmalarda danışmanlık yapmalarını istemektedir.

ması gerektiği üzerinde ısrarla duran "yapısalcılar" (strüktüralist) arasında tartışma sürüp gitmektedir.

UNESCO raporunda şöyle denilmektedir: "Bilim adamları giderek araştırmanın, yalnızca özel sektörün bir yatırımı gibi görüldükleri bir duruma itilmektedirler; oysa bu gidiş araştırmanın herkesin iyiliğine yönelmesi gerektiği şeklindeki bugünkü bilim anlayışına ters düşmektedir".

Afrika 20 yıldır içinde bulunduğu çöküşten kurtulmayı nihayet umabilir. Ulusal bağımsızlığını elde ettikten sonra sıfırdan başlayan Afrika ülkeleri, 70'li ve 80'li yıllarda üniversitelerini geliştirmişlerdir. Araştırmacı sayısı yılda % 9 artmaktadır; fakat araştırmanın aynı oranda arttığı söylenemez. 1985'te dünya bilimsel yayınlarının ancak % 0.5'i Büyük Sahra yönündeki Afrika'dan (Güney Afrika hariç) geliyordu. 10 yıl sonra bu sayı % 0.3'e düşmüştür. Bu bölgede innovasyon yapan ilk ülke olan Nijerya'nın bilimsel üretimi, 1987-1991 yılları arasında yarıya inmiştir. Genel politik çalkantılardan yalnız tıp ve tarım sağ çıkabilmiştir. Bazı ülkelerde

bilim adamlarına maaş ödenmemekte ve araştırma kuruluşları para yokluktan kapanmaktadır.

Bir seçkinin oluşması

Bu alanda da devletin terkettiği görevleri çok uluslu firmalar devralmaktadır. Kemirilecek alan büyüktür. Afrika'daki araştırmaların % 80'i kuramsal olarak devlete aitse de, korkular Latin Amerika'da olduğu gibidir; fakat Afrika'da devletin bilimden el çekmesi, bilimsel sistemlerin üstü kapalı özelleştirilmesi, araştırmacıların çalışmalarına özel sektör adına el konulması riskleri daha büyük görülmektedir.

Bu durum karşısında "beyin göçü" başlamıştır. 70'li yıllarda gelişmiş ülkelerde okuyan gelişmekte olan ülkelerin öğrencileri, öğrenimleri bitince yurtlarına geri dönmemişlerdir. 1960 ile 1990 arasında ileri ülkelere göç eden Üçüncü Dünya araştırmacılarının sayısı, 245 000'den 1 178 000'e çıkmıştır. Bu beyin "çalma", Üçüncü Dünya ül-

kelerince kınanmıştır. Buna rağmen, 1978'de 11 ülkeden 6500 öğrenci üzerinde yapılan çok ciddi bir anket şunu göstermiştir: Öğrenimleri sona erdikten sonra ileri ülkelerde kalmış olan üniversiteler, daima ülkelerine dönmeyi düşünmektedirler. Ülkelerine geri dönmüş olanlara, kendi ülkelerinde kalmak istemektedirler. Şunu da belirtmek gerekir ki, ileri ülkelerde yerleşmeyi seçen yoksul ülkelerin okumuşları, her zaman en iyi araştırmacılar değildiler (bilim dışı nedenler, örneğin konfor ve para için kalmış olabilirler).

Öyle gözükmektedir ki beyin göçünün önemli bir nedeni, gelişmekte olan ülkelerde seçkin bir araştırmacı eğitimi verilememesidir. Araştırmacılar, eğitimleri bitince ülkelerine geri dönmeyi istemektedirler. Buna rağmen ülkelerine dönmemelerinin nedeni, ülkelerinde aradıklarını bulamayacaklarını bilmeleridir. Güneydoğu Asya'nın ekonomik atılımı buna güzel bir örnektir. İleri ülkelere yerleşmiş araştırmacılar, ülkeleri kendilerine uygun bir iş, yüksek düzeyde araştırma olanakları, düşünce özgürlüğü ve iyi bir yaşam standardı sağlar sağlamaz, yığınlar halinde ülkelerine geri dönmüşlerdir. 80'li yıllarda Güney Kore'de görülen budur.

Buna karşılık, ekonomik gelişmesi zayıf olan Kolombiya-ki 60'lı yıllardan beri beyin göçüyle karşı karşıyadır- araştırmacılarını geri getirtmek yerine, onlardan yararlanmayı düşünmüştür. Kolombiya Bilimsel ve Teknolojik Etkinlikleri Destekleme ve Eşgüdümleme Konseyi (Colciencias), ülke dışındaki 1000 kadar Kolombiyalı bilim adamıyla bir iletişim ağı kurmuştur. 1991'den beri İnternet'e bağlı bu ağ aracılığıyla Colciencias, yurt dışındaki Kolombiyalı uzmanlardan dokümantasyon, uzman görüşü, yayın, kollokyum ve seminer konularında yardım istemektedir. XIX. yüzyıl araştırmacılarından Kolombiyalı Francesko José de Caldas'ın anısına, bu ağa Caldas ağı denmektedir.

Science et Vie, Temmuz 1998
Çeviri: Selçuk Alsan

